

शुक्रवार दि.५ एप्रिल २०२४

○ किंमत २ रुपये | महाराष्ट्र
○ मराठी दैनिक
○ वर्ष : ०१ ○ अंक : २२४
○ टायटल कोड : एमएसएमएआर५२६७६

Email : elokneta@gmail.com

दैनिक लोकनेता

मुख्यसंपादक : ज्ञानेश्वर बुधवत

संपादक : ज्ञानेश्वर मुंदे

Lokneta News - लोकनेता न्यूज

8459977904

जनसामान्य माणसाचे हक्काचे व्यासपीठ
सुवर्णसंधी...! दैनिक लोकनेता सुवर्णसंधी...!
पत्रकार द्वायामाती सुवर्ण संधी
दैनिक लोकनेता (जनसामान्य माणसाचे हक्काचे व्यासपीठ)
अल्पांगीथी वाचकांच्या पसंदीत उत्तरलेख्या दैनिक लोकनेता
साठी संगृही महाग्राह्य विज्ञा, तालुका गहर व गाव भागांवर प्रतिनिधी
नेमणे आहे. अनुच्छेद व विनाशनुभवी इच्छुकांनी व्यापक संघर्षांचा साधावा !
संपर्क :- संपादक ८४५९९७७९०४

www.lokneta.com

विरोधकांना संपर्क हुक्मशाही आणण्याचा बीजेपीचा डाव-विरोध पक्षनेते वडेवीवारांचा भाजपवर हल्लाबोल

■ लोकनेता न्यूज नेटवर्क

नागपूर (वृत्तसंस्था)

देशांतील प्रत्येक नागरिकांला समान हक्क व जगण्याचा अधिकार मिळाला यासाठी भारतरत्न डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी लोकशाही पुरस्कृत संविधान लिहून देशाला उत्तम घटना दिली. मात्र संधाराच्या केंद्रांतील मनुस्मृति विचारांचे सरकारने देशांतील नागरिकांची लूट करून, धर्मांगठेच्या नावावर दिशामुळे करीत व्यापारी हित जोपासून देशाच्या नागरिकांचे रक्षण करवा असलेल्या पवित्र संविधान पूर्णत: बदलाच्याचा प्रयत्न चालविला आहे. आगामी लोकसभा निवडणुकीत भाजपला रोखले नाही तसेच भारताचे गुलाम म्हणुन हिंदू विचारांचा आहे. आगामी लोकसभा निवडणुकीत भाजपाला रोखले आहेत. महाराष्ट्र, बेरोजगारी, कामगार, युवक नोकरांना व सर्व नागरिक मोरच्या प्रमाणांना व्रस्त झाले आहेत. महाराष्ट्र, बेरोजगारी, खांजीकरण यामुळे अगोदरच जनतेचे कंबडे मोडले असुन आता विरोध करणार्थी विरोधकांना संविधानाचा डाव आडवाला जात आहे. खते, जीवनावश्यक वस्तू, पेट्रोल, डिझेल, गॅस यात प्रचंड दरवाढ व जीएसटी

बोलत होते.

आयोजीत प्रचार सभेस प्रमुख पाहुणे म्हणून माजी आमदार डॉ. अविनाश वारजुरकर, इंडिया आयाडीचे अधिकृत उमेदवार डॉ नामदेव किरसान, माजी जिल्हा परिषद सदस्य पंजाबाराव गावंडे, कॉर्प्रेस अनु. जाती सेल जिल्हाध्यक्ष प्रफुल खापडे, हसन गिलानी,,कॉर्प्रेसचे चीमुं विधानसभा समन्वयक डॉ.सतीश वारजुरकर, ओबोसी प्रदेश संघटक धनराज मुंले, डॉ. गोविंद भेंडारकर, नरेंद्र हेमने, डॉ.कावळे , मंगेश सोणकुमार, भास्कर शिंदे, डॉ. रघुनाथ बोरकर, विनेद बोरकर, खोजाराम मरस्कोहले, साहिस वारजुरकर प्रमुखांचे मंचावर उपस्थित होते.पुढे बोलताना विरोधी पक्षनेते विजय वडेवीवार म्हणाले की, देशांतील शेतकी, कामगार, युवक नोकरांना व सर्व नागरिक मोरच्या प्रमाणांना व्रस्त झाले आहेत. महाराष्ट्र, बेरोजगारी, खांजीकरण यामुळे अगोदरच जनतेचे कंबडे मोडले असुन आता विरोध करणार्थी विरोधकांना संविधानाचा डाव आडवाला जात आहे. खते, जीवनावश्यक वस्तू, असून त्याच्या विरोधात आमची लव्हाई आहे अस मत खासदार सुधिया सुले यांनी पत्रकारांनी बोलताना व्यक्त केले आहे.

च्या माध्यमातून जनतेची लूट केल्या जात आहे.अशया निश्चू सरकार विरुद्ध आता पेटन उडून देशांतील संविधान टिकविण्यासाठी इंडिया आयाडीच्या पाठीशी उभे राहणे गरजेचे आहे. देश सुरक्षित नाही, देशांतील महीला

सुरक्षित नाही, महीला खेळाळूने शोषण करणारे मोकाट फिरत आहे. अशी अवस्था देशाची झाली आहे.तर विद्यमान खासदार अशोक नेते हे संसदेत मीन धारण करून बसतात अशया मौती बाबाला उत्कृष्ट संसद पद्धती होती.

पुरस्कार देतात हि हास्यास्पद बाब असल्याची टीका

विरोध पक्षनेते विजय वडेवीवार यांनी यावेळी केली.तर देशांतील भाजप सरकार हे आदिवासी, शेतकी, कामगार, युवक विरोधी सरकार असुन देशाच्या शेतकीनांना आजवर हमीभाव दिला नाही. . देशात तानाशाही सुरु असुन पक्ष फोडल्या जात असल्याचे माजी आ. डॉ. अविनाश वारजुरकर यांनी यावेळी सांगितले.देशात सत्तापांपासूनी बहुजनांना धर्म जातीमध्ये विभागून तसेच स्वतःचा पारभव दिसताना पुलावामा सारखे कांड घडवून निष्या पैनिकांचा बटी धेतल्याचे व त्यानून सत्ता कांदीवर विकला अर्जवाला असल्याचा माला सेवेची संघी द्यावी असे प्रतिपादन इंडिया आयाडीची अधिकृत उमेदवार डॉ. नामदेव कीसान यांनी केले तसर्फी राज्यांने विरोधी पक्षनेते विजय वडेवीवार यांच्या उमेदवार डॉ. आशया निवडणुकी तिकारी आवालयाचे उद्घाटन करण्यात आले. या प्रसंगी नामगिर तालुक्यांतील व परिसरातील हजारो नागरिकांची उपस्थिती होती.

१७-परभणी लोकसभा मतदार संघा साठी ५ उमेदवारांचे ७ अर्ज दाखल

■ लोकनेता न्यूज नेटवर्क

परभणी | प्रतिनिधि

आजपर्यंत ८५ उमेदवारांना ११४ नामनिर्देशन अर्जाचे वितरण परभणी लोकसभा सार्वत्रिक निवडणुकीच्या अनुंंगांगे १७-परभणी लोकसभा मतदार संघ निवडणुकीसाठी आज ५ उमेदवारांनी ७ नामनिर्देशन अर्ज दाखल केले आहेत. आजपर्यंत एकुण ९ उमेदवारांचे १८ नामनिर्देशन अर्ज स्विकारणात आले आहे. तर आज २४ उमेदवारांना २७ नामनिर्देशन अर्जाचे वितरण करण्यात आले आहे. आजपर्यंत एकुण ८५ इच्छुक उमेदवारांना ११४ नामनिर्देशन अर्जाचे वितरण करण्यात आले असल्याची माहिती

जिल्हाधिकारी तथा जिल्हा निवडणूक अधिकारी रघुनाथ गवडे यांनी दिली आहे.०२ एप्रिल रोजी जानकर महादेव जगावाच (राष्ट्रीय समाज पक्ष) बोबडे सखाराम यानवा (अपक्ष), मूस्तका मैनोदीन शेंख (अपक्ष), राजन रामचंद्र क्षीरसागर (कम्प्युनिस्ट पार्टी ऑफ इंडिया) यांनी प्रत्येकी एक नामनिर्देशन अर्ज दाखल केले आहे. तर जाधव संघय (बंडू) हरिभाऊ (शिवसेना (उद्घव बाळासाहेब ठाकरे)) यांनी तीन नामनिर्देशन अर्ज दाखल केले असल्याची माहिती जिल्हाधिकारी तथा जिल्हावार असून, सोमवार, दि. ८ एप्रिल, २०२४ पर्यंत उमेदवारांना आपले अर्ज मार्ग घेण्या येणार आहे. तर शुक्रवार, दि. २६ एप्रिल रोजी १७-परभणी लोकसभा मतदार संघासाठी मतदान होणार आहे. या निवडणूकीची निकाल मंगळवार दि. ४ जून रोजी लागणार आहे.

जिल्हाधिकारी डॉ. प्रताप काळे, सखाराम यानवा अधिकारी तथा उपविभागीय अधिकारी दत्त शेंख यांनी उमेदवारांचा नामनिर्देशन पत्र दाखल करून घेण्यात आले. उमेदवारांना गुरुवार, दि.४ एप्रिलपर्यंत कायार्लीयन कामकाजाच्या दिवारी सकाळी ११ ते ३ यावेळेत आपले नामनिर्देशन पत्र दाखल करता येणार आहे. शुक्रवार, दि. ५ एप्रिल रोजी नामनिर्देशन पत्रांची छानीनी करण्यात येणार असून, सोमवार, दि. ८ एप्रिल, २०२४ पर्यंत उमेदवारांना आपले अर्ज मार्ग घेण्या येणार आहे. तर शुक्रवार, दि. २६ एप्रिल रोजी १७-परभणी लोकसभा मतदार संघासाठी मतदान होणार आहे. या निवडणूकीची निकाल मंगळवार दि. ४ जून रोजी लागणार आहे.

हिंगोली लोकसभा निवडणुकीसाठी आज शेवटच्या दिवशी ५१ अर्ज दाखल आज ८ उमेदवारांना २५ नामनिर्देशन पत्राचे वितरण

■ लोकनेता न्यूज नेटवर्क

हिंगोली | सव्यद रहीम रजा

लोकसभा निवडणुकीसाठी अर्ज दाखल करण्याचा आजच्या शेवटच्या दिवशी ५१ अर्ज दाखल झाले आहेत. आतापर्यंत एकूण ७५ अर्ज दाखल झाले असल्याची जिल्हा निवडणूक अधिकारी तथा जिल्हाधिकारी जिंतेंद्र पापलकर यांनी माहिती दिली आहे. आज नामनिर्देशनपत्र वितरण व स्विकृतीच्या शेवटच्या दिवशी ८ उमेदवारांना २५ अर्जाचे वितरण करण्यात आले असून, आतापर्यंत एकूण १११ इच्छुक उमेदवारांना ३९९ नामनिर्देशनपत्राचे वितरण करण्यात आले आहे.

शुक्रवार, दि. ५ एप्रिल रोजी नामनिर्देशनपत्रांची छानीनी करण्यात येणार असून, सोमवार, दि. ८ एप्रिल २०२४ रोजी उमेदवारी अर्ज मार्ग

वितरण करण्याचा शेवटचा दिवस आहे.

मध्यप्रदेश इंदूर मराठी साहित्य व कला महोत्सवात कवी संमेलनाच्या अध्यक्षपदी : कवी प्रा.वा.ना.आंधले

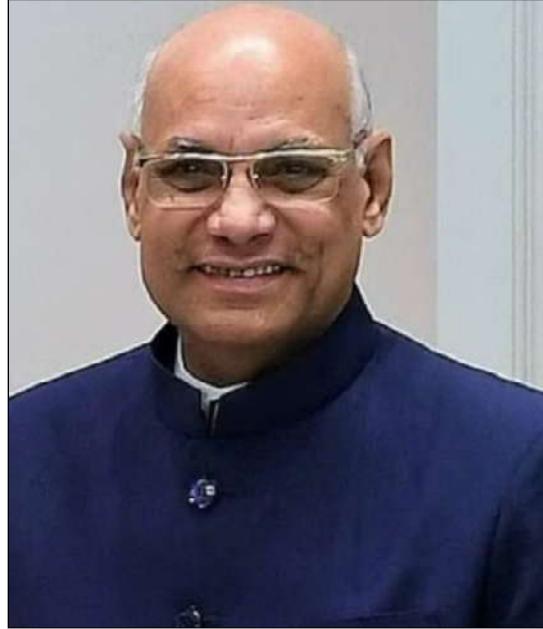
■ लोकनेता न्यूज नेटवर्क

जलगाव | ज्ञानेश्वर बुधवत

२७ वा पदाभूषण तात्यासाहेब सरवरे आणि राजकवी गोविंदावर झोकरकर स्मृती तीन दिवसीय मराठी साहित्य आणि कला महोत्सव इंदूर (इंदूर) शहरात दि. १३,१४ आणि १५ एप्रिल रोजी संपन्न घेण्याचे अध्यक्ष म्हणून लाभ

ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବତ

**કુલગુરી,
તુમ્હીસુદ્ધા ?**

लोकनेता न्यूज नेटवर्क

महाराष्ट्रातील विद्यापीठे जगत अब्बल ठरावीत यासाठी कुलपत्रीनंदन व्यक्त केलेली अपेक्षा एकीकडे आणि गैरव्यवहारांच्या आरोपांचे अंधारलेले वास्तव दुसरीकडे. या दोन्हीत पडणाऱ्या अंतराचा गांभीर्यानंदन विचार जेवढ्या लवकर होईल, तेवढे चांगले. राजकीय क्षेत्राचा आपल्याकडे किती न्हास झाला आहे, याची चर्चा वारंवार होते असते; पण शिक्षणासारख्या पवित्र मानल्या जाणाऱ्या क्षेत्रातही कशी बजबजपुरी माजली आहे, याचा जेव्हा प्रत्यय येतो, तेव्हा चिंतेचे मळभ आणखी गडद होते. राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराजांचे नाव लावण्याच्या नागपूर विद्यापीठाचे कुलगुरु सुभाष चौधरी यांना कुलपती या नात्याने राज्यपाल रमेश बैस यांनी निलंबित केले. अशा कारवाईची ही कदाचित पहिलीच घटना असेल. वास्तविक उच्च न्यायालयाने त्यांच्या कारभारावर ताशेरे ओढल्यानंतरच्या नैतिकतेच्या भूमिकेतून त्यांनी राजीनामा दिला असता, तर ही नामुष्की टळली असती. पण तसे झाले नाही. शिक्षणाची गंगांव किती 'मैली' झाली आहे, या समस्येची चर्चा यामुळे पुन्हा सुरु झाल्यास नवल नाही. याचे कारण ही सुटी घटना नाही. एका दुखण्याचे लक्षण आहे. ते दुखेण आहे, शिक्षणक्षेत्राच्या दुरवर्थेचे

कांठ्यवधाचा कत्राट त्याना अवधारात्या दिल्याचा संशय आहे.
या महाशयांवर कारबाई करण्यापर्वी त्यांनी पदावरून दर छावे

या भारतावाप कारवाई करण्यापूर्वी त्वाना पदावलून दूर झाव असा पर्याय राज्यपालांनी तसेच या विद्यापीठाशी संबंधित उच्चपदथांनी त्यांच्यासमोर ठेवलाही होता. पण ते पदाला चिकटू राहिले. शिक्षणक्षेत्राच्या बाजारुपणावर हा अनवस्था प्रसंग बोल ठेवतो, शिवाय कुलगुरुनिवडीच्या प्रक्रियेविषयीही काही प्रश्न उभे करतो. ‘जिसकी लाटी उसकी भैस’ या न्यायाने ‘ज्यांची सत्ता त्यांचा कुलगुरु’ हा प्रकार आता रुढ झाला आहे. खेरे ते निवडसमितीला सोयीचा कुलगुरु करण्याचे सांगावे दिले जातात हे असा तपास उडाऱ्ये. तपाचीची सप्ततमा त्यांचा आपात तपाची

आता जनता जाणात. कुठलाहा राजवट त्याला अपवाद नाहा जातीपातीचे प्रस्थ सध्याच्या राजकारणात किती आहे, हे नव्याने संगायला नको. दुर्दैवाने शिक्षणक्षेत्रातील नेमणुकाही त्याला अपवाद नाहीत. विद्यापीठांमध्ये संघटित प्राध्यापक संघटनांची डेंडली हीं डोकेदखी झाली आहे. अशाच एका तथाकथित ‘अराजकीयी

मंचांतील कुणा ताईच्या शिफारशीमुळे नागपूर विद्यापीठाठ सदाचार महाशयांची नियुक्ती झाल्याचे सांगण्यात येते. या सगळ्या घडामोर्डी पाहता शिक्षणाचा दर्जा वाढवण्याच्या उपाययोजना सुचवणे अन्त्या अमलात आणणे हे सध्याच्या कुलगुरुंना आपले कर्तव्य आहे, असे वाटते की नाही, असाच मूळभूत प्रश्न निर्माण झाले.

आहे. चढे क्षिकणशुल्क आकाराणी खासगी विद्यापीठे गुणवत्तेचे वाहक झाली आहेत अनुशासकीय विद्यापीठे खानेसुमारीची अध्ययन-अध्यापनाचा दर्जा उत्तम असेल तर भारताला 'लोकसंख्या लाभांशाचा' लाभ होईल; अन्यथा नाही, याचे सोयरसुतक न बाळगता कुलगुरु प्रशासकीय कामकाजातच जास्त गुततात. काही अपाराध अमरील वृत्ती पाणी पाकणी निवारणाचे

अपवाद असतलहा. पण एकूण चिन्ह मध्यावह आहे. अभ्यासक्रमातील नावीन्य, जागतिक दर्जाशी नाते सांगणे याचे भान पार मागे पडले आहे. परीक्षा व्यवस्थापन, कर्मचारीभरती बिंदुआमावली याकडे लक्ष देणे एकेकाळी संपूर्णत: 'शैक्षणिक असलेल्या कुलगुरुपदाचे काम होऊन बसले आहे. ही कामेही ते योग्यप्रकारे पार पाडत नाहीत, अशी स्थिती आहे. महाराष्ट्रातील

विद्यापीठांच्या ना परीक्षा वेळेत होताहेत, ना निकाल योग्यवेळा
लागताहेत. नागपूरच नव्हे राज्यातील अन्य शहरे, महानगरांतर्हा
विद्यापीठ स्तरावर दर्जाची घसरण जाणवते आहे. नागपूर विद्यापीठ
यापूर्वीही तत्कालीन उपकुलसचिवाने केलेल्या गैरव्यवहारांमुळे बदनाम
झाले होते. आता कुलगुरुंमुळे. सत्ताधारी एकीकडे गुणवत्तेच

आग्रह धरणार राजगारप्रधानन नव शक्षणक धारण राबवप्यच्या
तयारीत असताना उच्चशिक्षण संस्थांतील नियुक्त्या-नेमणुकांच्या
बाबतीत मात्र एवढा दिसाळपणा का दाखवत आहेत, हेही एक
कोडेच आहे. डावे- उजवे हा संघर्ष विद्यानातही डोकवायल
हवाच का? अशांने चांगले निर्णय भाजला पडतात अणि

होप का! जशान वगाल निवेद बाजूला पुढात आण
कॅम्पसमधल्या अशेक्षणिक गोंधळांची चर्चाच जास्त होते. त्यातून
सान्या शिक्षणक्षेत्राचीच प्रतिमा मलिन होते. आता कायदानुसार
या प्रकरणाची चौकशी करून प्रकरण तडीला न्यायाला हवे
कोविडकाळात परीक्षा हवी की नकोचे राजकीय खेळ रंगले
आता आपलीच माणसे घालत असलेला गोंधळ उच्चशिक्षण
खात्याला सावरावा लागणार आहे. आपलेच दात अन् आपलेचे
ओठ. महाराष्ट्रातील विद्यापीठे जगात अब्बल ठरावीत, यासाठी
कुलपर्तीनी व्यक्त केलेली अपेक्षा एकीकडे आणि गैरव्यवहारांच्या
आरोपांचे अंधारलेले वास्तव दुसरीकडे. या दोन्हीत पडणाऱ्या
अंतराचा गांभीर्यानि विचार जेवढ्या लवकर होईल, तेवढे चांगले.

वाढती नोकरकपात काय सांगते?

लोकनेता न्यूज नेटवर्क

भारतातल्या आजच्या श्रमबाजाराचे स्वरूप बदलते आहे. 'शक्षणिक पार्श्वभूमी' आणि 'अनुभव' या जुन्या (पारंपारिक) प्रतिमानाकडून श्रम बाजार 'विशेष कौशल्य' या नव्या प्रतिमानाकडे हव्हूह्वू सरकू लागला आहे. आय.टी. क्षेत्रातील अलीकडच्या काळातील नोकरकपातीच्या पार्श्वभूमीवर हे बदलाचे वास्तव लक्षात घेण्याची नितांत गरज आहे. देशाच्या आर्थिक प्रगतीच्या मुळाशी असतो रोजगार. त्यातूनच उत्पन्न, उपभोग, बचत आणि गुंतवणूक या सान्या गोष्टी सुकर होतात. केवळ 'जीडीपी'ची पताका खांद्यावर घेऊन किंती काळ नाचायचं? पण बन्याच वेळा उत्पादन वाढूनदेखील रोजगार वाढत नाही. कारण अशा परिस्थितीत यंत्र, तंत्रज्ञान श्रमिकांच्या कामाची जागा बळकावतात. यातून सुरु होते नोकरकपात, म्हणजेच ढोबळ अर्थाने 'ले ऑफ'. खेरे तर अर्थव्यवस्थेतल्या चढ उताराबोर 'ले ऑफ' देखील स्वाभाविकच म्हणायला हवा. त्याचे स्वरूप छोट्या कालावधीसाठी असेल तर कपाळाला आठच्या कशाला? मात्र ही नोकरकपात दीर्घकाळ चालू राहिली आणि कंपनीच्या धोरणाचा ती अविभाज्य भाग बनली, तर परिस्थिती गंभीर होते. भारतात २०२० पासून आयटी कंपन्यांमध्ये सुरु झालेली नोकरकपात २०२३ मध्ये टोकाला जाऊन १०४ कंपन्यांनी १९ हजार ९२१ श्रमिकांना कामावरून काढून टाकले आहे. पुढल्या तीन वर्षांत भारतीय आयटी क्षेत्रात होऊ शकणारी नोकरकपात प्रतिवर्षाला पावणेदोन लाख ते दोन लाख एवढ्या मोरुंच्या संख्येने होणार, असे एक अभ्यास अहवाल सांगतो. यात अल्फा बेट, शेल, स्पोर्ट्स इलस्ट्रेटेड, ऐमेझॉन, मॅके, मायक्रोसॉफ्ट, सिटी ग्रुप, इबे, टाटा मोर्टर्स, एचडीएफसी यांसारख्या मोरुंच्या कंपन्या आघाडीवर आहेत. आयटी क्षेत्राबोरेबरच वित्तीय सेवाक्षेत्र, दूरसंचार, ऑटोमोटिव्ह इंडस्ट्री, स्टार्टअप उद्योग या सान्याच क्षेत्रात नोकरकपातीची अहमहिमिका सुरु आहे. ही समस्या खेरे तर जागतिक आहे. उदाहरणार्थ, २०२३ या वर्षात ११९० टेक कंपन्यांनी केलेली नोकरकपात २.६२ लाखांच्या घरात होती. अगदी नऊ फेब्रुवारी २०२४ पर्यंत १३८ टेक कंपन्यांनी ३४ हजार श्रमिकांना कामावरून कमी केल्याचे दिसते. २०२३ मधील एकूण जागतिक नोकरकपातीत एकट्या अमेरिकेचा हिस्सा ७० टके होता. त्यानंतर अनुक्रमे भारत, जर्मनी, स्वीडन आणि ब्रिटनचा क्रमांक लागतो. नोकरकपातीला अनेक घटक कारणीभूत आहेत. कृत्रिम बुद्धिमत्तेच्या तंत्रज्ञानाच्या वापराचा श्रमबाजारावर पर्यायाने नोकरकपातीवर काय परिणाम झाला आहे आणि होऊ शकतो? मैक्स्ट्रांच्या एका अभ्यासानुसार 'जनरेटिव्ह ए.आय' आणि अन्य तंत्रज्ञानाच्या वापरामध्ये श्रमिक करत असलेल्या कामाचे ६० ते ७० टक्क्यांच्या प्रमाणात 'ऑटोमेशन' शक्य आहे. 'नेशनल युरो ऑफ इकनॉमिक रिसर्च' या संस्थेतील प्राध्यापक एकमोग्लू व डेव्हिड ऑटर या दोघांनी स्वयंचलित तंत्रज्ञानाचा 'श्रमविस्थापन' आणि 'श्रम उत्पादकता' या दोन बाबींवरच्या परिणामांचा अभ्यास केला. त्यांच्या मते एका बाजूला स्वयंचलित उत्पादनप्रक्रियेतून विस्थापित झालेले श्रमिक त्या क्षेत्रातील एकूण उत्पादकता वाढल्यामुळे उत्पादनव्यवहारांची नवीन क्षेत्रे निर्माण करतात जी क्षेत्रे बिगास्वर्यंचलित असल्यामुळे विस्थापित झालेल्या

श्रमिकांसाठी नवीन नोकच्या निर्माण करतात. यातून या क्षेत्रात
श्रमाला असलेली मागणी वाढूनवेतनदेखील वाढू शकते. माहिती तंत्रज्ञान क्षेत्रात 'एआय' वापराचा प्रतिकूल परिणाम 'सॉफ्टवेअटेस्टिंग' आणि 'पायाभूत सुविधांचे व्यवस्थापन' या दोन व्यवहारांच्या बाबतीत दिसून येतो. याउलट स्वयंचलित तंत्रज्ञानाचा उपयोग कराऱ्या कठीन असलेल्या 'आयटी कन्सल्टस्टी' व 'सॉफ्टवेअर डिझाईन' यासारख्या श्रमप्रधान क्षेत्रांमध्ये श्रमिकांची उत्पादकता अधिक असल्याने रोजगार वाढण्याची शक्यता वाढते. 'काँप टीआयए कंपनीच्या अभ्यासानुसार बिगरस्वयंचलित उद्योगात डिसेंबर जानेवारीच्या काळात ३३ हजार ७२७ नवीन नोकच्यांची निर्मित झाली आहे. 'ले ऑफ डॉट फाय' यांच्या अभ्यासानुसार २०२४ च्या सुरवातीपर्यंत 'टेक उद्योगा' त ३२ हजार श्रमिकांच्या नोकच्या गेल्या आहेत. २०२० पासून भारतात चालू असलेली नोकरकपात अनेकाही घटकांमुळेही सुरु राहिली आहे. उदाहरणार्थ : आर्थिक घसरणीचा (उणे ७.७ टक्के) नोकरकपातीवर परिणाम झालेले दिसतो. 'सेंटर फॉर मानिटरिंग इंडियन इकॉनॉमी' या संस्थेच्या २०२२ मधील सर्वेक्षणानुसार एप्रिल ते सप्टेंबर या कालावधीत १.९ कोटी एवढी पारी नोकच्यांची कपात झाली. अनेक वेळा कार्याची विभागांची कंपन्या पुनर्रचना करताना तात्कालिक नोकरकपात होते. अधिक प्रगत स्वयंचलित तंत्रज्ञानामुळे श्रमप्रधानतंत्राला पर्याय व्यवस्था निर्माण झाल्यामुळे भारतात नोकरकपात झाल्याचे दिसून येते. उदाहरणार्थ, 'नेंसकॉम'च्या २०२२ मधील अहवालानुसार स्वयंचलित तंत्रज्ञानामुळे कमी कौशल्य असलेल्या ३० लाख नोकच्या गमवाव्या लागल्या आहेत. भारतीय कंपन्या ठरविलेले वित्तीय उद्दिश्य गाढू शकत नसतील व त्यांची एकूण कामगिरी निराशाजनक असेही तर खर्च कमी करण्याच्या दृष्टीने कंपन्यांनी नोकरकपात केल्याचा दिसते. 'डेलॉइट इंडिया'नुसार, गेल्या वर्षी ४२ टक्के भारतीय कंपन्यांनी 'खर्च कमी करायचा' प्रभावी उपाय म्हणून नोकरकपातीचा मास्टरस्कीकारलेला दिसतो. बचाचा वेळा कंपन्यांच्या 'व्यूहाच्चने' ते विभागवाच किंवा श्रमिकांच्या कामाच्या स्वरूपानुसार काही बदल झाले तर नोकरकपात झालेली दिसते या मंदर्भात लिंकड 'इन इंडिया'चे एवढी

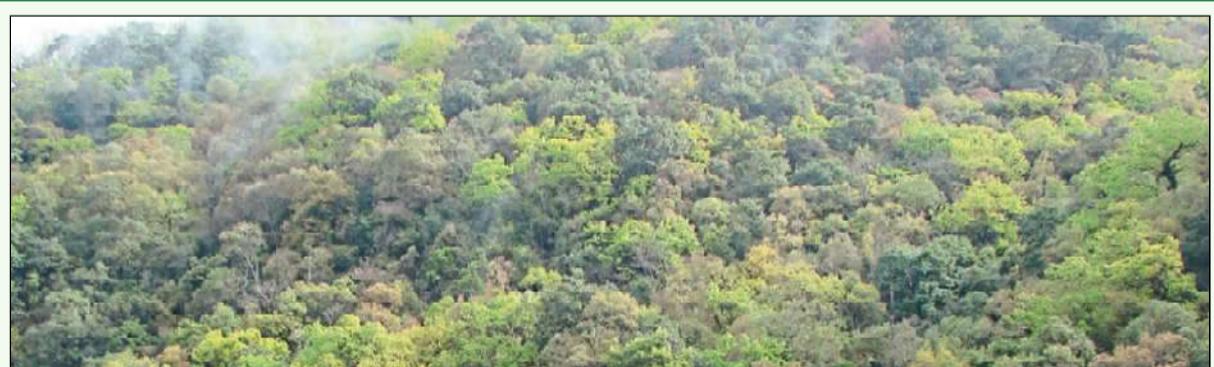
सर्वेक्षण असे सांगते, की महासाथीनंतर ३८ टके भारतीय कंपन्यांनी व्यवसायाचे स्वरूप बदलल्यामुळे मोठ्या प्रमाणावर नोकरकपात केली. नोकरी जाण्यानं केवळ त्या व्यक्तिपुरुतेच आर्थिक, सामाजिक, मानसिक परिणाम होत नसतात.

अल्पकालावधीत त्यामुळे ग्राहकांचा रोजचा खर्च कमी होऊन उत्पादन घटू शकत. दीर्घ कालावधीत अर्थव्यवस्थेतील गुंतवणूक घसरू शकते. यामुळे त्याचा प्रतिकूल परिणाम आर्थिक विकासदारावर होऊ शकतो. दीर्घकालीन नोकरकपातीतून बेरोजगारी वाढत जाऊन दारिद्र्याची समस्या अधिक गंभीर होत जाते. यातून समाजव्यवस्थेत एकूणच अनागोंदी माजून, समाजस्थान्य बिघडत जाते. श्रमिकाची अवस्था गोंधळाची होऊन ताण, असुरक्षितता, वेगवेगळे मानसिक आजार या सगळ्या प्रतिकूल परिणामांना ती व्यक्ती बळी पदू शकते. अशा परिस्थितीत नोकरकपातीची कुऱ्हाड कोसळलेल्या व्यक्तींने आपला बहुतांशी वेळ सत्कारणी लावून आपल्यावर हे संकट का ओढवले आहे, याच्या कारणांचा तार्किक विचार केला पाहिजे. भारतातल्या आजच्या श्रमबाजाराचे स्वरूप बदलते आहे. ‘शैक्षणिक पार्श्वभूमी’ आणि ‘अनुभव’ या जुन्या (पारंपारिक) प्रतिमानाकडून श्रम बाजार ‘विशेष कौशल्य’ या नव्या प्रतिमानाकडे हव्हूहव्हू सरकू लागला आहे. ‘स्किल फास्ट हायरिंग’ हा नवा दृष्टिकोन श्रमबाजारातल्या अपेक्षांना गवसणी घालतो आहे. या संदर्भात अलीकडचा ‘पिरिझॉडिक लेबर फोर्स सर्व्हें’ असे निरीक्षण मांडतो, की ‘१५ ते ५९’ वयोगटातील ८६ टके व्यक्तींना कोणत्याही प्रकरात्ते व्यावसायिक प्रशिक्षण मिळालेले नाही. त्यामुळे नवीन कौशल्य प्राप्त करणे, असलेल्या कौशल्यात भर घालणे, नवीन प्रशिक्षणाची अपेक्षा बाळगणे या गोष्टी कराव्याच लागतील. या संदर्भात खासगी संस्थांप्रमाणेच सरकारची भूमिका महत्त्वाची असणार आहे. जसे ‘एआय’ आणि ‘मशिन लर्निंग’ मुळे उत्पादनप्रक्रिया स्वयंचलित होणार आहे, अशा वेळी स्वयंचलित ते बिगर स्वयंचलित हा विस्थापित श्रमिकांसाठी असलेला मार्ग अधिक कोणत्या पद्धतीने सुकर होईल, हा पाहिले पाहिजे. त्यातली सकारात्मकता आणि ठोस प्रभावी धोरण नोकरकपातीत घट घडवून आणेल केवळ तंत्रज्ञानाला विरोध करून हे साधणार नाही.

‘जंगलच्या कायद्या’तून वनांची तृतीय सुटका

लोकनेता न्यूज नेटवर्क

‘जंगल’ शब्दाची व्याख्याच बदलून दिखाऊ विकासाच्या नावावर ‘रान मोकळे’ करून देण्याचा डाव, सर्वोच्च न्यायालयाने एका अंतरिम निर्णयाने नुकताच थोपवला आहे. सजग नागरिकांनी हा सर्व प्रकार समजून घ्यायला हवा. याचे कारण जंगले हा कोट्यवधी लोक अवलंबून असणारा मूलस्रोत आहे. आजवर अनेकदा भारतीय निसर्ग-पर्यावरण विनाशकारी शासकीय निर्णयांमुळे धोक्यात आले. बहुतांश वेळी पर्यावरणाची खंबीरपणे पाठाराखण केली ती सर्वोच्च न्यायालयानेच. गेल्या आठवड्यातील निर्णय हे त्यांचे ताजे उदाहरण. दिखाऊ विकासाच्या नावावर केंद्र सरकारचा ‘जंगल’ शब्दाची व्याख्याच बदलून धनदांडग्यांना शब्दशः ‘रान मोकळे’ करून देण्याचा डाव न्यायालयाने एका अंतरिम निर्णयाने थोपवला. जंगले हा आपला सर्वाधिक महत्वाचा, कैक कोटी लोक अवलंबून असणारा आणि हवामानबदल थोपवणारा मूलस्रोत आहे. भारतात फक्त २१% भूभागावर वने शाबूत आहेत, त्यातली फक्त १२.३७% सलग, अनाद्वात निबिड/घनदाट किंवा दाट आहेत. अशा व्याख्या-बदलामुळे ह्या सर्व जंगलांपैकी २८% वनांचे संरक्षण निकाली निघून ती मानवी धंदे करण्यासाठी मोकळी होत होती. अभ्यासूपणे केलेले पर्यावरणविषयक कायदे बदलून किंवा त्यांना वळसा घालून विकासाच्या नावाखाली सरकारकडून निसर्ग-पर्यावरणाचा विनाश चालू आहे. त्यातली पुढची कडी म्हणजे १९८० चा ‘वन संवर्धन कायदा’ बदलणारा नवा कायदा २०२३ मध्ये सरकारने प्रस्तावित केला होता. तो गेल्या जुलै-ऑगस्टमध्ये संसदेत मंजूरही झाला होता. बदलाची उद्दिष्टे स्पष्ट करताना सरकारने त्याची व्यापी, सर्वोच्च न्यायालयाच्याच आधीच्या एका पथदर्शी निर्णयातील जंगल शब्दाच्या व्याख्येमुळे अवाजवी वाढते आहे, असे विधान केले होते. हा आधीचा निर्णय म्हणजे ‘गोदावर्मन तिरूमलपाद विरुद्ध भारत सरकार-१९९६’ या निकालात केलेली वन शब्दाची व्याख्या. महिलांचा लैंगिक छल गोखणाऱ्या ‘विशाखा विरुद्ध राजस्थान सरकार’ या खटल्याच्या निकालाला जे स्थान भारतीय महिलांच्या सक्षमीकरणात आहे, तेच स्थान भारतीय पर्यावरणात गोदावर्मन निकालाला आहे. साहजिकच या नव्या वनसंवर्धन कायद्यातील तरतुदीना आव्हान देणारी याचिका निवृत्त वनाधिकाऱ्यांच्या संघटनेने ‘वनशक्ती’ आणि ‘गोवा फाऊडेशन’ या संस्थांसमवेत सर्वोच्च न्यायालयात दाखल के. त्याच्या सुनावणीदरम्यान जंगलाची व्याख्या अशी बदलायला न्यायालयाने प्रतिबंध केला. आता पुढील सुनावणी जुलै २०२४ मध्ये आहे; पण त्याआधी केंद्र, राज्य आणि पर्यावरण मंत्रालय यांना सर्वोच्च न्यायालयाने काही स्पष्ट आदेश दिले आहेत. त्यांचे तपशील पाहण्याआधी गोदावर्मन निकाल सरकारला इतका का खुपतो ते पाहू. भारतीय वने आणि जंगले यांत कोणतीही वनेतर उठाठेव/उपद्रव्याप करण्यास सदर निकाल प्रतिबंध करतो. तसेच तो सांगतो की, वन/जंगल यांची व्याख्या, त्या भूभागाची मालकी कुणाची

आहे किंवा त्याचे सरकारी वर्गीकरण काय आहे हे न पाहात शब्दकोशात दिलेल्या व्याख्येप्रमाणे करावी. या व्याख्येत वैधानिक नोंद झालेल्या, - मग ती वने आरक्षित असोत, राखीव असोत किंवा नसोत - येतील.फॉरेस्ट एरिया या संज्ञेत फक्त शब्दकोशातील अर्थानुसारची वनेच नव्हे तर सरकारीदरबारी जंगल अशी नोंद झालेला कोणताही भूभाग, तो कुणाच्याही मालकीचा असला तरी येईल. मोठ्या आवाक्याच्या व्याख्येनुसार व्याख्यांकित झालेले कोणतेही जंगल वन संरक्षण कायद्याच्या कलम-दोन खाली येईल.ज्यानुसार कोणतेही राज्य सरकार अथवा यंत्रणा त्याचा कोणताही वनेतर वापर केंद्राच्या अनुमतीविना करू शकणार नाहीत. कलम-दोन असेही सांगते की, राज्ये कोणत्याही औद्योगिक अथवा व्यावसायिक उपद्रव्यापासाठी हे आरक्षण (परवानगीविना) उठवू/रद्द करू शकणार नाहीत. (त्या काळी सरकार पर्यावरणहितीष्ठी होते). १९९६ च्या या मूळ निकालात न्यायालयाने राज्य सरकारांना असेही आदेश दिले होते, की अशा व्याख्येखाली राज्यातील कोणते भूभाग समाविष्ट होऊ शकतील ते समित्य स्थापन करून पक्के करावे. आज २७ वर्षांनीही फार कर्म राज्यांनी हे काम पूर्ण केले आहे; आणि ह्याचाच फायद सरकार उठवू पाहात आहे/ होते. विद्यमान केंद्र सरकारच्या नव्या प्रस्तावित कायद्यात ही व्याख्याच बदलणे, ही पहिली विनाशकारी गोष्ट होती.तसे झाल्यास देशातील सुमारे १ लाख ९७ हजार चौ.किमी. जंगल, १९९६ नुसारच्या व्याख्येच्या बाहेर जात होते. (म्हणजेच मानवी धुडगूस घालायला तिथे परवानगी मिळत होती.) आणि दुसरी तितकीच विनाशकारी गोष्ट म्हणजे अनेक वनेतर गोष्टी करायला त्यामुळे अनुमर्त मिळत होती.ह्यात बरकरणी कल्याणकारक अशा दोन गोष्टींआड दडून सरकार हा विनाश घडवू पाहत होते.पहिले म्हणजे 'लोकशिक्षण आणि जागृती' साठी विविध जंगलांमध्ये प्राणी-संग्रहालये उभी करणे आणि 'सफारी'ना परवानगी देणे. या दोन्हींमागे त्यांसाठी लागणाऱ्या मोठ्या आस्थापना बंदिस्त प्राण्यांसाठी पिंजरे, विद्युत-पुरवठा तारा, होटेले रस्ते, दुकाने पार्किंग जागा, ओपन एअर थिएटर्स, हे सव मागील दरवाज्याने वनविनाश घडवत येणार होते.वनांकडून मिळणाऱ्या नैसर्गिक सेवा आणि भांडवल नष्ट होत हे सव

होणार होते. आणि दुसरी म्हणजे कुणाची बोलती बंदच व्हावी अशी गोष्ट-‘राष्ट्रीय सुरक्षेच्या दृष्टीने महत्त्वाच्या’ च्या प्रकल्पांना, वनामध्ये अधिकृत अथवा अनधिकृत आंतरराष्ट्रीय सीमेपासून १०० किमीच्या आत परवानगी. आपल्याकडे हे ‘जार्डी’ शब्द उच्चारले की कुठेही काहीही उभे करण्याचा अद्योषित परवाना मिळतो. भले त्याचा संबंध सुरक्षेशी दूरान्वयानेही का नसेना! पैकी प्राणी- संग्रहालये उभी करणे आणि ‘सफारी’बाबत कोटने त्यांच्या परवानगीखेरीज काहीही करायला मनाई केली. याचिकाकर्त्याच्या वकीलांनी ताज्या ‘फारेस्ट सर्व्हे ऑफ इंडिया’चा हवाला देत सांगितले की, २०२३चा कायदा लागू केल्यास देशातील एकूण सात लाख १३ हजार चौ.किमी. जंगलांपैकी एक लाख ९७ हजार १५९ चौ.किमी इतके वृक्षआच्छादन (जे वन म्हणून अधिकृत नोंद झालेले नाही) ते गोदावर्मन व्याख्येच्या बाहेर जाऊन असंरक्षित होईल. मागील वर्षी अधिकृत उच्चस्तरीय समितीनेच हे दाखवून दिले होते, की भारतात प्रचंड मोठे वनाचे पट्टे हे ना नोंद झालेले आहेत, ना संरक्षित आहेत. बने, पानसरी हे कर्नाटकातले; गैर मुमकिन पहाड हे हरयाणातले; ओरान, रुंध आणि देव-वन हे राजस्थानातले पट्टे ही अशा काही भूभागांची उदाहरणेही त्यांनी दर्शवली होती. ही सर्व वने केवळ गोदावर्मन निकालाने अधिकृत नसूनही मानवी उठाठेवींपासून संरक्षित रहात होती. नव्या प्रस्तावित कायद्याचे समर्थन करताना गेल्या वर्षी पर्यावरण मंत्री भूपेन यादव ह्यांनी ‘गोदावर्मनमुळे जंगलात आदिवासींच्या मुलींसाठी एखादी शाळाही उभी करता येत नाही हो!’ असा सोईस्कर गळा काढला होता. पण मुळात ‘वन हक्क अधिकार कायदा २००६ शाळा, दवाखाने, अंगणवाड्या आदी गोईंसाठी जंगल वळवण्याची परवानगी देतो. त्यासाठी व्याख्या बदलण्याची गरज नाही. सर्वोच्च न्यायालयाने काढलेले आदेश स्पष्ट आहेत. राज्ये आणि केंद्रशासित प्रदेशांनी तज्ज्ञ समित्यांच्या द्वारा, १९९६ च्या निकालानुसार राज्यातील सर्व प्रकारचे सर्व वन निश्चित करून त्या नोंदी पर्यावरण खात्याला ३१ मार्चपर्यंत द्यायच्या आहेत. संबंधित खात्याने त्या आपल्या संकेतस्थळावर १५ एप्रिलपर्यंत प्रकाशित करायच्या आहेत. पुढील सुनावणी जुलै २४ मध्ये होईल. निदान तोपर्यंत वने सुरक्षित आहेत म्हणायची.

